

ISSN 2411-5215 (Print)
ISSN 2519-4828 (Online)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

№ 3(23)

Чернігів 2020

УДК 330(066)

П78

DOI: 10.25140/2411-5215-2020-3(23)

Друкується за рішенням вченої ради Національного університету «Чернігівська політехніка» (протокол № 7 від 28.09.2020). Науковий журнал «Проблеми і перспективи економіки та управління» внесено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.05.2019 р. № 612, відповідно до якого журналу надано категорію «Б».

Журнал розміщено у таких базах даних: НБУ ім. Вернадського, eLIBRARY.RU, українська науково-освітня мережа «УРАН», реферативна база даних «Україніка наукова», USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; Index Copernicus; BASE (Bielefeld Academic Search Engine).

Проблеми і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Національний університет «Чернігівська політехніка». – Чернігів : Національний університет «Чернігівська політехніка», 2020. – № 3(23). – 174 с.

У цьому випуску журналу «Проблеми і перспективи економіки та управління» вміщено статті, присвячені теоретичним проблемам розвитку національної економіки; галузевим аспектам розвитку національного господарства; проблемам менеджменту та розвитку продуктивних сил регіону, фінансовим ресурсам.

Журнал «Проблеми і перспективи економіки та управління» буде корисним для науковців, аспірантів, магістрів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК 330(066)

Головний редактор:

Шкарлет С. М., доктор економічних наук, професор.

Заступники головного редактора:

М. П. Бутко, доктор економічних наук, професор;

Ж. В. Дерій, доктор економічних наук, професор;

В. П. Лільчук, доктор економічних наук, професор;

В. Г. Маргасова, доктор економічних наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Н. М. Вдовенко, доктор економічних наук, професор;

Л. М. Газуда, доктор економічних наук, доцент;

М. В. Газуда, доктор економічних наук, доцент;

Т. А. Гоголь, доктор економічних наук, професор;

О. І. Гонга, доктор економічних наук, професор;

Є. А. Поліщук, доктор економічних наук, професор;

М. П. Сагайдак, доктор економічних наук, професор;

І. Г. Брітченко, доктор економічних наук, професор, Державний вищий навчальний заклад імені професора Станіслава Тарновського (м. Тарнобжег, Польща);

Гросу Вероніка, доктор економічних наук, професор, Сучавський університет ім. Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія);

Солюнюк Маріан, кандидат економічних наук, Сучавський університет ім. Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія);

М. В. Дубина, доктор економічних наук, доцент;

К. Г. Космулес, кандидат економічних наук, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (м. Сучава, Румунія);

Густаво Барресі, професор Мессінського університету (м. Мессіна, Італія);

Стефано Аццалі, Університет Парми (м. Парма, Італія).

Відповідальний секретар:

Дубина Максим Вікторович

мобільний телефон: +38 (099) 376-32-87

e-mail: maksim-32@ukr.net

mvdubyna@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/Проблеми-і-перспективи-економіки-та-управління-1726912017529159/>

Заснований у 1996 році. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 24603-14543 ПР від 07.09.2020.

© НУ «Чернігівська політехніка», 2020

ISSN 2411-5215 (Print)
ISSN 2519-4828 (Online)

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
CHERNIHIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY**

**PROBLEMS AND PROSPECTS
OF ECONOMICS
AND MANAGEMENT**

SCIENTIFIC JOURNAL

ISSUE № 3(23)

Chernihiv 2020

UDC 330(066)

DOI: 10.25140/2411-5215-2020-3(23)

Published by the decision of the Academic Council of the Chernihiv Polytechnic National University (protocol № 7 від 28.09.2020). Scientific journal «Problems and prospects of economics and management» is included into the list of scientific specialized editions of Ukraine, approved by the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 07, 2019 № 612, according to which magazine is assigned a category «B».

Journal has been included in the international scientometric database eLIBRARY.RU, “URAN”, abstract database “Ukraine Science”, USJ (Ukrainian scientific journals), Google scholar; Index Copernicus; BASE (Bielefeld Academic Search Engine).

Problems and prospects of economics and management : scientific journal / Chernihiv Polytechnic National University. – Chernihiv : Chernihiv Polytechnic National University, 2020. – № 3(23). – 174 p.

The articles on theoretical problems of the national economy development, sectorial aspect development of the national economy, the problems of management and development of the productive forces of the region have been published in this issue of the scientific journal “Problems and prospects of economics and management”.

«Problems and prospects of economics and management» will be helpful for researchers, postgraduate and undergraduate students and students of higher educational institutions.

UDC 330(066)

Chief Editor:

Shkarlet S. M., Doctor of Economics, Professor.

Deputy Editors in Chief:

Butko M. P., Doctor of Economics, Professor;
Ilehuk V. P., Doctor of Economics, Professor;
Derii Zh. V., Doctor of Economics, Professor;
Marhasova V. G., Doctor of Economics, Professor.

Members of the Editorial Board:

Vdovenko S. M., Doctor of Economics, Professor;;
Hazuda L. M., Doctor of Economics, Professor;
Hazuda M. V., Doctor of Economics, Professor;
Hohol T. A., Doctor of Economics, Professor;
Honta O. I., Doctor of Economics, Professor;
Polishchuk Ye. A., Doctor of Economics, Professor;
Sahaidak M. P., Doctor of Economics, Professor;
Britchenco I. G., Doctor of Economics, Professor, State Higher Educational Institution named prof. Stanislaus Tarnowski (Tarnobrzeg, Poland);
Grosu Veronica, Doctor of Economics, Professor; Stefan cel Mare University (Suceava, Romania);
Socoliuc Marian, PhD in Economics, Stefan cel Mare University (Suceava, Romania);
Dubyna M. V., Doctor of Economics, Associate Professor;
Cristina Gabriela Cosmulese, PhD in Economics, Stefan cel Mare University (Suceava, Romania);
Gustavo Barresi, Professor, Università degli Studi di Messina (Messina, Italia);
Stefano Azzali, Università degli Studi di Parma (Parma PR, Italia).

Responsible Secretary:

Dubyna Maksym
cellphone: +38 (099) 376-32-87
e-mail: maksim-32@ukr.net
mvdubyna@gmail.com
Facebook: <https://www.facebook.com/Проблеми-і-перспективи-економіки-та-управління-1726912017529159/>

Founded in 1996. Certificate of State registration
KV № 24603-14543 PR of 07.09.2020.

© Chernihiv Polytechnic National University, 2020

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- Акименко О.* Концептуальні підходи до виявлення специфічних ознак нової індустріалізації промисловості 7
- Бєбко С.* Кооперація закладів вищої освіти в умовах глобальної конкуренції..... 17

ГАЛУЗЕВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

- Парубець О.* Дослідження впливу коронакризи на стан транспортного сектору України 26
- Рогачевський О.* Стратегічна модель розвитку закладу вищої медичної освіти.....33

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ РЕГІОНУ

- Дерій Ж.* Місце людського капіталу у системі модернізаційних зрушень регіональної економіки..... 41
- Попело О., Самойлович А.* Компетентнісний потенціал освіти в забезпеченні розвитку продуктивних сил України в умовах цифрової економіки..... 48
- Рєвко А., Чумак А.* Фандрайзинг соціальних проєктів як інструмент соціального розвитку територіальних громад 57
- Хомик О.* Фінансова децентралізація та місцевий економічний розвиток 65
- Романченко Т.* Просторова трансформація економіки: локальний рівень (на прикладі с. Гельмязів Черкаської області) 73
- Самійленко Г.* Основні характеристики та синергетичний ефект кластерних структур регіону 83

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

- Забаштанський М., Драгунов Д., Зуб. І.* Пріоритетні підходи до фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні 93
- Коваленко Ю.* Вплив кредитно-інвестиційного механізму фінансування економічних процесів на розвиток малого та середнього бізнесу 101
- Ткаченко Н., Хуторна М.* Композиційна будова основних елементів у системі фінансової безпеки підприємства 110
- Фролов С., Дзюба В., Орлов В.* Контент-аналіз теоретичних засад управління структурою капіталу 120
- Грубляк О., Холяк Н., Жаворонок А.* Оцінка ефективності управління дефіцитом державного бюджету України..... 130
- Ефременкова Н.* Дизайн-менеджмент як інструмент підвищення конкурентоспроможності 142
- Пилевич Д.* Трансформація системи бухгалтерського обліку в умовах розвитку цифрових технологій 149

- ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАЧІ РУКОПИСІВ НАУКОВИХ СТАТЕЙ** 158

CONTENT

**THEORETICAL PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT
OF THE NATIONAL ECONOMY**

<i>Akymenko O.</i> Conceptual approaches to the identification of specific features of the new industrialization of industry.....	7
<i>Bebko S.</i> Cooperation of higher education institutions in the conditions of global competition.....	17

SECTORAL ASPECT OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

<i>Parubets O.</i> Study of the influence of the corona crisis on the condition of the transport sector of Ukraine	26
<i>Rogachevskiy O.</i> Strategic development model of the higher medical education.....	33

**PROBLEMS OF MANAGEMENT AND DEVELOPMENT
OF THE PRODUCTIVE FORCES OF THE REGION**

<i>Derii Zh.</i> The place of human capital in the modernization system of the shifts of the regional economy	41
<i>Popelo O., Samoilovych A.</i> Competence potential of education in providing of the development of productive forces in terms of digital economics	48
<i>Revko A., Chumak K.</i> Fundraising of social projects as an tool of social development of territorial communities.....	57
<i>Khomyk O.</i> Financial decentralization and local economic development	65
<i>Romanchenko T.</i> Spatial transformation of the economy: local level (on the example of Gelmyaziv of Cherkasy region)	73
<i>Samiilenko H.</i> Main characteristics and synergetic effect of cluster structures of the region	83

FINANCIAL RESOURCES: THE PROBLEMS OF FORMATION AND USAGE

<i>Zabashchanskyi M., Drahunov D., Zub I.</i> Priority approaches to financial security of healthcare in Ukraine	93
<i>Kovalenko Yu.</i> The influence of the credit-investment mechanism of financing of economic processes on the development of small and medium business	101
<i>Tkachenko N., Khutorna M.</i> Compositional structure of basic elements in the company of financial security of the enterprise.....	110
<i>Frolov S., Dziuba V., Orlov V.</i> Content analysis of theoretical fundamentals of capital structure management.....	120
<i>Hrubliak O., Kholiavko N., Zhavoronok A.</i> Assessment of the efficiency of state budget department management of Ukraine.....	130
<i>Iefremenkova N.</i> Design management as a method to increase competitiveness.....	142
<i>Pilevych D.</i> Transformation of the accounting system in the conditions of digital technologies development	149

BASIC REQUIREMENTS FOR EXECUTION AND SUBMISSION OF MANUSCRIPTS OF SCIENTIFIC ARTICLES	158
--	------------

УДК 336:658.1:005

DOI: 10.25140/2411-5215-2020-3(23)-110-119

Наталія Ткаченко, Мирослава Хуторна

**КОМПОЗИЦІЙНА БУДОВА ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ
У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Наталія Ткаченко, Мирослава Хуторна

**КОМПОЗИЦИОННОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ
В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Nataliia Tkachenko, Myroslava Khutorna

**COMPOSITIONAL STRUCTURE OF BASIC ELEMENTS
IN THE COMPANY OF FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE**

Визначено історичність виникнення дефініції «фінансова безпека» та уточнено її змістовий взаємозв'язок із фінансовою стійкістю та фінансовою стабільністю. Здійснено деталізацію цих понять у розрізі таких критеріїв: час, змістове «ядро» поняття, детермінанти економічного змісту поняття та фундаментальні передумови забезпечення. На основі критичного огляду наукової бази подано контент-аналіз поняття «фінансова безпека», що дозволило виділити два основних підходи до ідентифікації фінансової безпеки. Сформульовано параметри характеристики фінансової безпеки підприємства. Схематично представлено сукупність основних внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємств. Визначено основні елементи в системі управління фінансовою безпекою підприємства та представлено авторське бачення змістовності досліджуваного поняття.

Ключові слова: фінансова безпека; загроза; фінансова стійкість; фінансова стабільність; система фінансової безпеки; підприємство.

Рис.: 5. Табл.: 1. Бібл.: 14.

Определена историчность возникновения дефиниции «финансовая безопасность» и уточнено ее содержательная взаимосвязь с финансовой устойчивостью и финансовой стабильностью. Осуществлена детализация этих понятий в разрезе таких критериев: время, содержательное «ядро» понятия, детерминанты экономического содержания понятия и фундаментальные предпосылки обеспечения. На основе критического обзора научной базы представлен контент-анализ понятия «финансовая безопасность», что позволило выделить два основных подхода к идентификации финансовой безопасности. Сформулированы параметры характеристики финансовой безопасности предприятия. Схематически представлена совокупность основных внутренних и внешних угроз финансовой безопасности предприятий. Определены основные элементы в системе управления финансовой безопасностью предприятия и представлено авторское видение содержания исследуемой дефиниции.

Ключевые слова: финансовая безопасность; угроза; финансовая устойчивость; финансовая стабильность; система финансовой безопасности; предприятие.

Рис.: 5. Табл.: 1. Библ.: 14.

The historical origin of the definition of “financial security” is determined and its semantic relationship with financial stability and financial stability is specified. These concepts are detailed in terms of the following criteria: time, semantic “core” of the concept, determinants of the economic content of the concept and the fundamental prerequisites for providing. Based on a critical review of the scientific base, the content of the analysis of the concept of “financial security” is presented, which allowed to identify two main approaches to the identification of financial security. The parameters of characterization of financial security of the enterprise are formulated. A set of the main internal and external threats to the financial security of enterprises is schematically presented. The main elements in the financial security management system of the enterprise are determined and the author's vision of the content of the researched concept is presented.

Key words: financial security; threat; financial stability; financial stability; financial security system; enterprise.

Fig.: 5. Table: 1. References: 14.

JEL Classification: P43; G30

Постановка проблеми. Ефективність ведення бізнесу в сучасних умовах зумовлена впливом множинності різноманітних факторів як суб'єктивного, так і об'єктивного походження. При цьому загальний стан підприємницького середовища може мати і позитивний, і негативний характер впливу. Зауважимо, що загалом це продукує умови та підґрунтя нестабільності для діяльності будь-якого суб'єкта господарювання та впливає на його безпеку.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі фінансової безпеки та підходам до управління нею присвячена велика кількість досліджень науково-практичного характеру, але, зважаючи на постійну актуалізацію та динамічність новітніх процесів у фінансах, розробку інноваційного фінансового інструментарію та підходів до ведення бізнесу, окреслена

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

проблема досі викликає неабиякий інтерес у широких наукових колах. Дослідженню теоретичних питань фінансової безпеки присвячували увагу такі вчені, як О. Блажевич, К. Горячева, Є. Ермакова, М. Єрмошенко, В. Кириленко, Н. Кирильчук, О. Кириченко, К. Орехова та ін. У полі зору вітчизняних науковців зазначена проблема щодо механізмів забезпечення фінансової безпеки знайшла відображення в роботах таких науковців, як О. Астаф'єв, О. Барановський, І. Д'яконова, О. Кучеренко, І. Медведєв, Л. Парфентій, М. Погосова, В. Прохорова, Ю. Прохорова, С. Шкарлет та ін.

Попри широке представлення науково-інформаційних та практичних роздумів і обґрунтувань у частині фінансової безпеки, досі є низка дискусійних питань, що спонукає до проведення подальших наукових поглиблень. До того ж за умов нестабільної економічної ситуації та з огляду на появу фінансових криз, продукування та постійне удосконалення основних елементів у системі фінансової безпеки підприємств є дуже актуальним та важливим. Не можна не враховувати й того факту, що на якість забезпечення фінансової безпеки у сучасних умовах впливають глобалізаційні процеси, процеси цифровізації та інші явища.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У сучасних умовах провадження діяльності окремим підприємством, оцінка, підтримання та управління його фінансовою безпекою є невід'ємним атрибутом успішного фінансового розвитку. Це пояснюється тим, що процедура діагностування рівня фінансової безпеки зумовлює побудову комплексного профілю діяльності окремого суб'єкта та виявлення наявних проблем, насамперед економічного походження, що формує передумови для формування та реалізації грамотних і своєчасних управлінських процедур із підвищення ефективності діяльності конкретного суб'єкта. Такий комплекс проваджуваних заходів сприяє забезпеченню ефективного і стійкого розвитку підприємницьких структур, підвищенню стабільності їх функціонування, зростанню рівня конкурентоспроможності за постійно мінливих умов динамічного зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Метою цієї статті є здійснення критичного наукового аналізу дефініції «фінансова безпека», обґрунтування позиційності основних підходів до поняття «фінансова безпека» та на цій підставі систематизація наукових підходів у частині розуміння фінансової безпеки, узагальнення основних внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємств, формулювання основних елементів у системі управління фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу. З метою забезпечення ефективності функціонування будь-якого суб'єкта господарювання особливої значущості набувають питання безпеки загалом. Наголошуючи на безпеці такого суб'єкта, говоримо про такий його стан, за якого ефективно використання сукупності ресурсів здійснюється для запобігання загрозам та для забезпечення стабільності функціонування.

Відомо, що до функціональних елементів економічної безпеки суб'єкта господарювання слід віднести фінансову, інформаційну, кадрову, екологічну, інтелектуальну та інші складові [1]. Усі вони в сукупності формують важливі напрями дослідження та удосконалення, які різняться між собою специфічною будовою механізмів та систем забезпечення.

Більш детально розглянемо фінансову безпеку, яка є домінуючою з-поміж інших складових. Можна погодитися з міркуваннями О. Блажевич та Н. Кирильчук, які характеризують фінансову безпеку як частину економічної безпеки окремого суб'єкта [2, с. 41]. Здебільшого фінансову безпеку характеризують через стійкість фінансового становища, здатність ефективно використовувати фінансові ресурси, вміло управляти внутрішніми та зовнішніми загрозами, і все це для забезпечення ефективної діяльності підприємства [2, с. 41].

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

К. Горячева та М. Єрмошенко під фінансовою безпекою підприємства вбачають такий фінансовий стан, який характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [3].

Історичний екскурс дозволяє стверджувати, що дефініція «фінансова безпека» як самостійний об'єкт вивчення та управління є відносно новим явищем. Поняття фінансової безпеки було введено в 1990-х роках і трактувалося як умова збереження комерційної таємниці та іншого роду таємниць бізнесової структури. Уже сьогодні поле вивчення фінансової безпеки значно розширилося. Термін «фінансова безпека» виник як реакція на потребу в мінімізації або, по можливості, взагалі усунення фінансових ризиків і загроз, реалізація яких може відобразитися на зниженні фінансової стійкості та ліквідності суб'єкта господарювання, неможливості відповідати за зобов'язаннями, аж до реалізації процедури його банкрутства.

Також, досліджуючи зміст поняття «фінансова безпека», вважаємо важливим уточнити його змістовий взаємозв'язок із фінансовою стійкістю та фінансовою стабільністю та деталізувати це в розрізі таких критеріїв: час, змістове «ядро» поняття, детермінанти економічного змісту поняття та фундаментальні передумови забезпечення (таблиця).

Таблиця

Спільні та відмінні риси економічного змісту понять «фінансова стійкість», «фінансова стабільність» та «фінансова безпека»

Ознака	Фінансова стійкість	Фінансова стабільність	Фінансова безпека
Час	Статична характеристика	Динамічна характеристика	Динамічна характеристика
Природа («ядро») поняття	Характеризує рівень опірності економічної системи негативним впливам внутрішнього та зовнішнього середовища у конкретний момент часу або протягом короткострокового визначеного періоду	Характеризує здатність економічної системи до ефективного функціонування у довгостроковій перспективі	Характеризує рівень захищеності фінансових інтересів економічних агентів у часі
Ключові характеристики, що формують економічний зміст поняття	Опірність до зовнішніх та внутрішніх шоків; внутрішня збалансованість фінансових потоків; володіння достатнім запасом міцності; повернення до попереднього стану	Опірність та адаптивність до негативних впливів; володіння та здатність до формування достатнього запасу міцності у часі; безперервність та ефективність виконання основних функцій; внутрішня збалансованість; здатність повністю абсорбувати негативні шоки всередині фінансової системи та не поширювати її на реальний сектор економіки; планомірний, цілеспрямований розвиток навіть в умовах дії загроз	Опірність та адаптивність до негативних впливів; достатній рівень захищеності фінансових інтересів економічних агентів у сенсі максимізації їх доходів за одночасної мінімізації ризиків (можливих втрат); стабільний розвиток протягом тривалого часу та належний рівень захисту національних фінансових інтересів
Фундаментальна передумова забезпечення	Стійкість капіталоутворюючої бази	Фінансова стійкість	Фінансова стабільність

Джерело: розроблено авторами.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Тобто, на нашу думку, саме поняття фінансової безпеки є найбільш широким із наведеного списку термінів, причому обґрунтований та представлений у таблиці причинно-наслідковий зв'язок між ними через критерій «фундаментальна передумова забезпечення» зберігається незалежно від того, фінансова безпека якого різновиду суб'єкта економічних відносин розглядається та на якому рівні економічної системи (мега-, макро-, мезо- чи мікрорівні).

Свою чергою, контент-аналіз поняття «фінансова безпека» на основі критичного огляду наукової бази дозволяє виділити два основних підходи до ідентифікації фінансової безпеки. Зокрема перший ґрунтується на використанні загрози, а другий – нівелює саму загрозу, але враховує досягнення цільових пріоритетів або бажаних результатів діяльності суб'єкта господарювання (рис. 1).

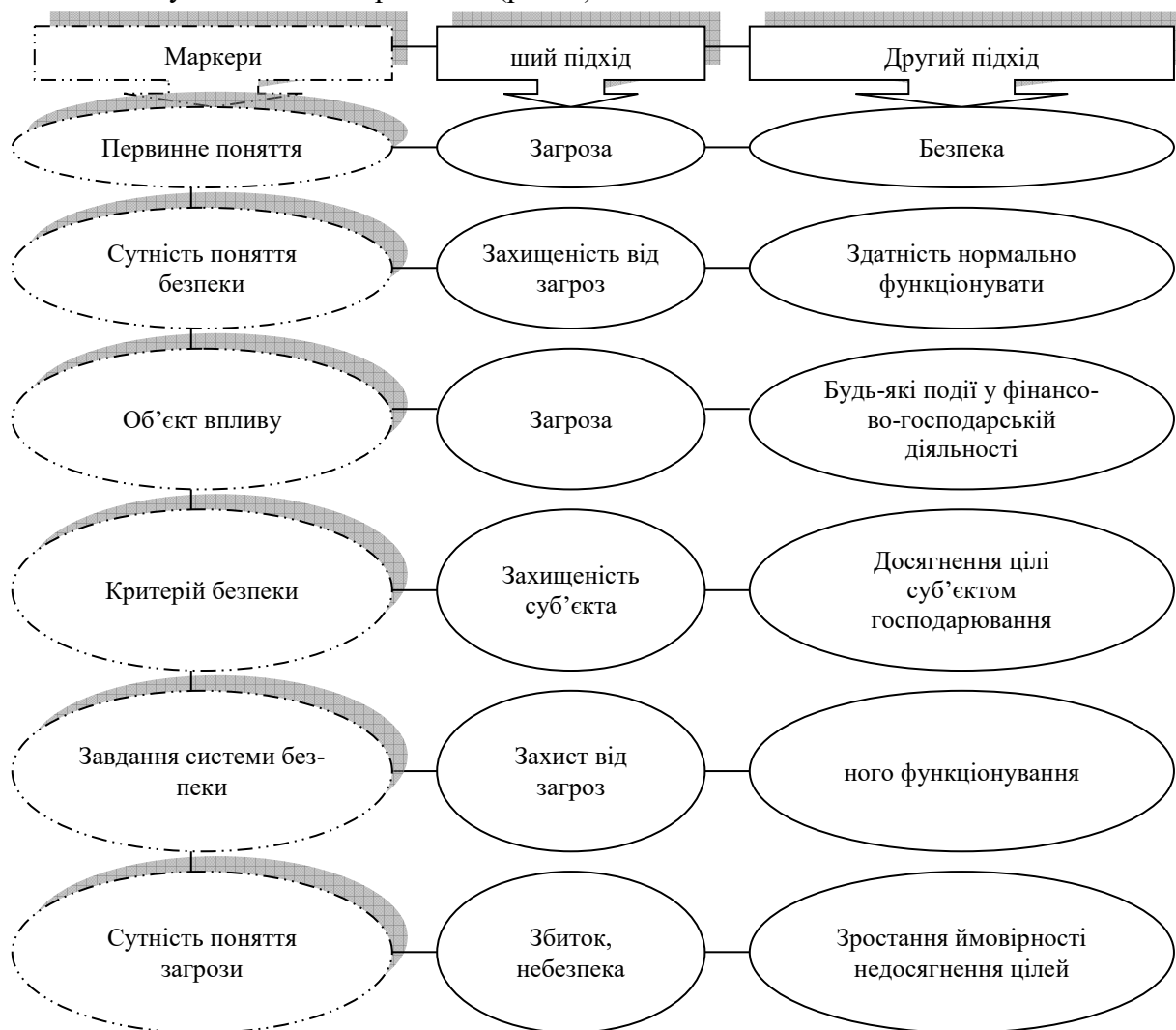

Рис. 1. Позиційність основних підходів до поняття «фінансова безпека»
Джерело: побудовано авторами.

У своїй більшості фінансова безпека підприємства являє собою стабільну захищеність його фінансової діяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз реального та потенційного характеру, що забезпечує стійкість його розвитку як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективах. Іншими словами, фінансову безпеку треба розглядати як певний стан захищеності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх загроз, за якого забезпечується подальший стійкий та ефективний розвиток суб'єкта господарювання.

Систематизація різноманітних підходів у частині розуміння фінансової безпеки дає можливість згрупувати наукові думки в певні групи (рис. 2).

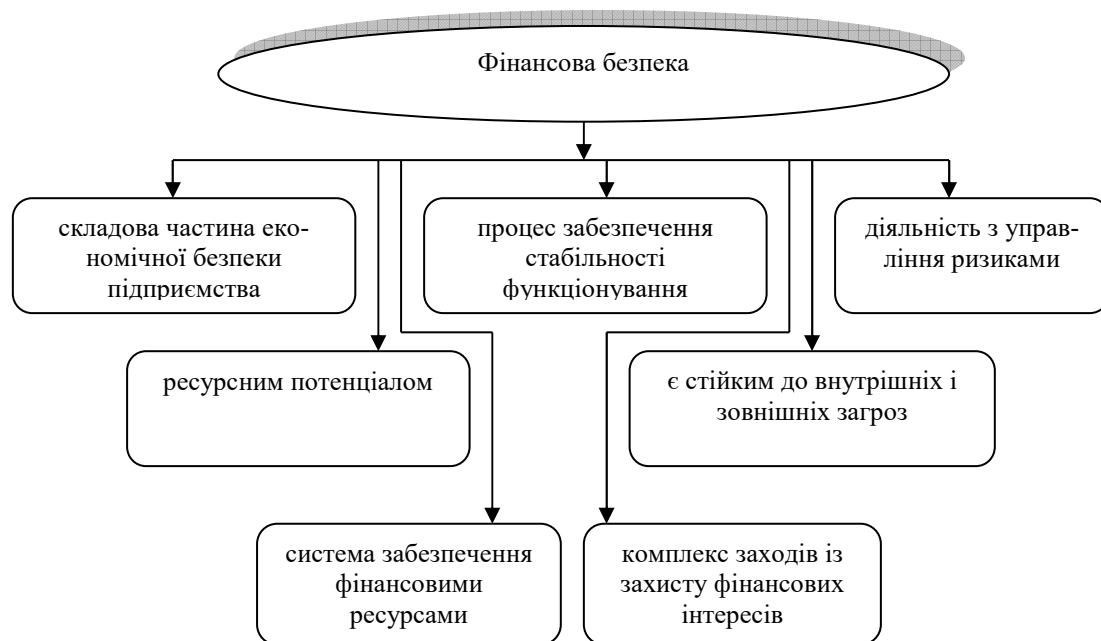

Рис. 2. Систематизація наукових підходів у частині розуміння фінансової безпеки
Джерело: побудовано авторами за [4-8].

Фінансову безпеку часто характеризують за допомогою комплексу якісних та кількісних показників, перелік яких є досить широким. Загалом така сукупність включає показники платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства. Наприклад, говорячи про розвиток суб'єкта господарювання, аналізують його ринкову вартість та тенденцію змін, коли йдеться про стійкість – вивченню підлягає фінансова рівновага як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах.

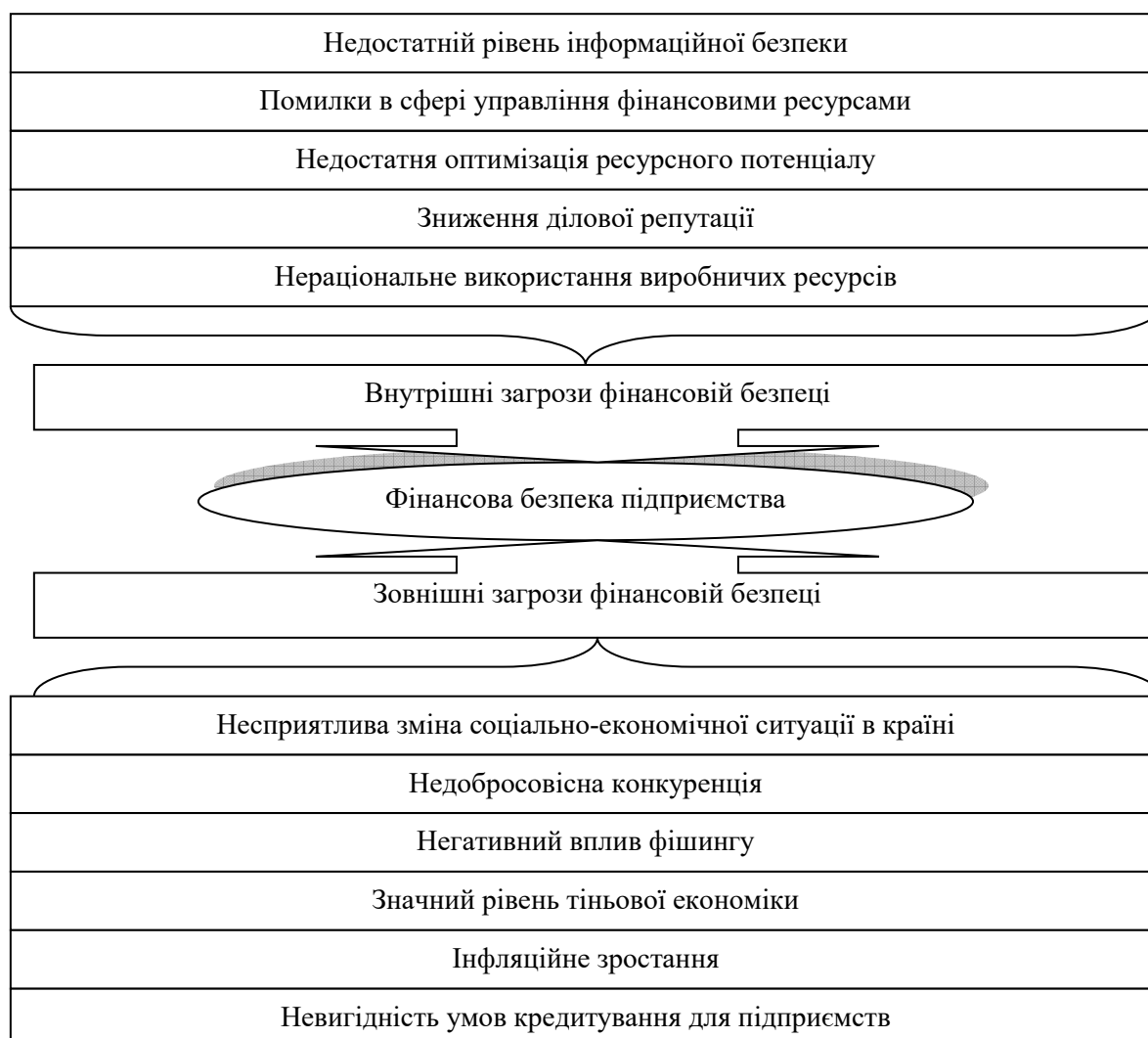
Вважаємо, що фінансова безпека найповніше виявляється через здатність суб'єкта господарювання акумулювати достатній обсяг фінансово-ресурсного забезпечення для повномасштабного функціонування в короткостроковому періоді, та ефективного розвитку – у довгостроковому. Виконання поставлених орієнтирів не є можливим без грамотного формулювання та успішного досягнення комплексу завдань, а саме:

- дотримання балансування фінансової стратегії суб'єкта господарювання з розвитком фінансових ринків та економічним розвитком економіки країни загалом;
- забезпечення ефективності фінансової діяльності підприємства;
- акумулювання бажаного обсягу фінансових ресурсів із різноманітної джерельної бази з урахуванням запитів підприємств для забезпечення безперебійної діяльності;
- досягнення високого рівня інвестиційної активності суб'єкта господарювання в поточному та майбутніх періодах;
- провадження своєчасної ідентифікації та оцінювання загроз фінансової безпеки та пошук можливостей нівелювання їхніх наслідків тощо.

На наше переконання, фінансову безпеку підприємства потрібно характеризувати за такими параметрами: 1) рівнем дефіцитності фінансових ресурсів для розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства; 2) ступенем захищеності інтересів засновників; 3) постійністю відносин із фінансовими партнерами; 4) ступенем стійкості, стабільності та незалежності підприємства від факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; 5) рівнем впорядкування та балансування вхідних та вихідних грошових потоків.

Глибинність розуміння фінансової безпеки передбачає ідентифікацію загроз, на які наражається суб'єкт господарювання [9]. У науковій літературі існує множинність різноманітних класифікацій загроз фінансової безпеки підприємства, але найбільш поширеною є класифікація за джерелом продукування. За цим критерієм вони поділяються на внутрішні та зовнішні (рис. 3).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Рис. 3. Узагальнення основних внутрішніх і зовнішніх загроз фінансової безпеки підприємств

Джерело: побудовано авторами.

Так, внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства породжуються всередині самого суб'єкта господарювання та спричиняють неабиякий негативний вплив на їхню фінансову-господарську діяльність. У свою чергу, зовнішні загрози пов'язані з продукуванням макроекономічних явищ, роботою інших інституцій тощо. Під такими загрозами розуміють сукупність факторів, які формуються за межами діяльності підприємства та є такими, що практично не піддаються управлінню.

Крім наведених на рис. 3 загроз, існують й інші внутрішнього і зовнішнього характеру. Стосовно останніх, то зауважимо, що насправді підприємству досить складно визначити всі фактори зовнішнього середовища, що впливають на фінансову безпеку. І лише успішно функціонуючі підприємства здатні трансформуватися та швидко адаптуватися до постійно мінливого зовнішнього середовища. Саме в цьому виявляється жорсткість ринкових механізмів регулювання економічних процесів.

За нашими міркуваннями, побудова системи фінансової безпеки формується з урахуванням таких принципів, як законності, своєчасності, безперервності, постійності, комплексності, економічної доцільності, компетентності, системності та ін. Така система управління фінансовою безпекою підприємства повинна забезпечити раціональність використання його фінансових ресурсів та формування ефективних напрямів їх вкладення.

Зважаючи на комплексність і системність в управлінні фінансовою безпекою підприємств, система її забезпечення, на нашу думку, є поєднанням таких складових: об'єкти, суб'єкти впливу, а також інструментарій забезпечення та оцінювання фінансової безпеки підприємства (рис. 4).

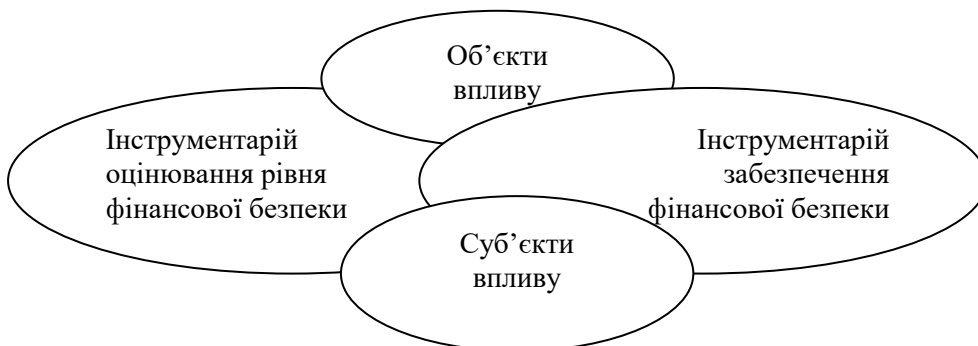

Рис. 4. Основні складові системи фінансової безпеки підприємства

Джерело: побудовано авторами.

Що ж розумітимемо під об'єктами та суб'єктами впливу? Під ними слід розглядати фінансові ресурси суб'єкта господарювання, їхнє становище при дії зовнішніх і внутрішніх впливів. Суб'єктами впливу є топменеджмент, окремі спеціалізовані служби, працівники в межах своїх компетенції та ін. Авторське бачення основних елементів у системі управління фінансовою безпекою підприємства наведено на рис. 5.

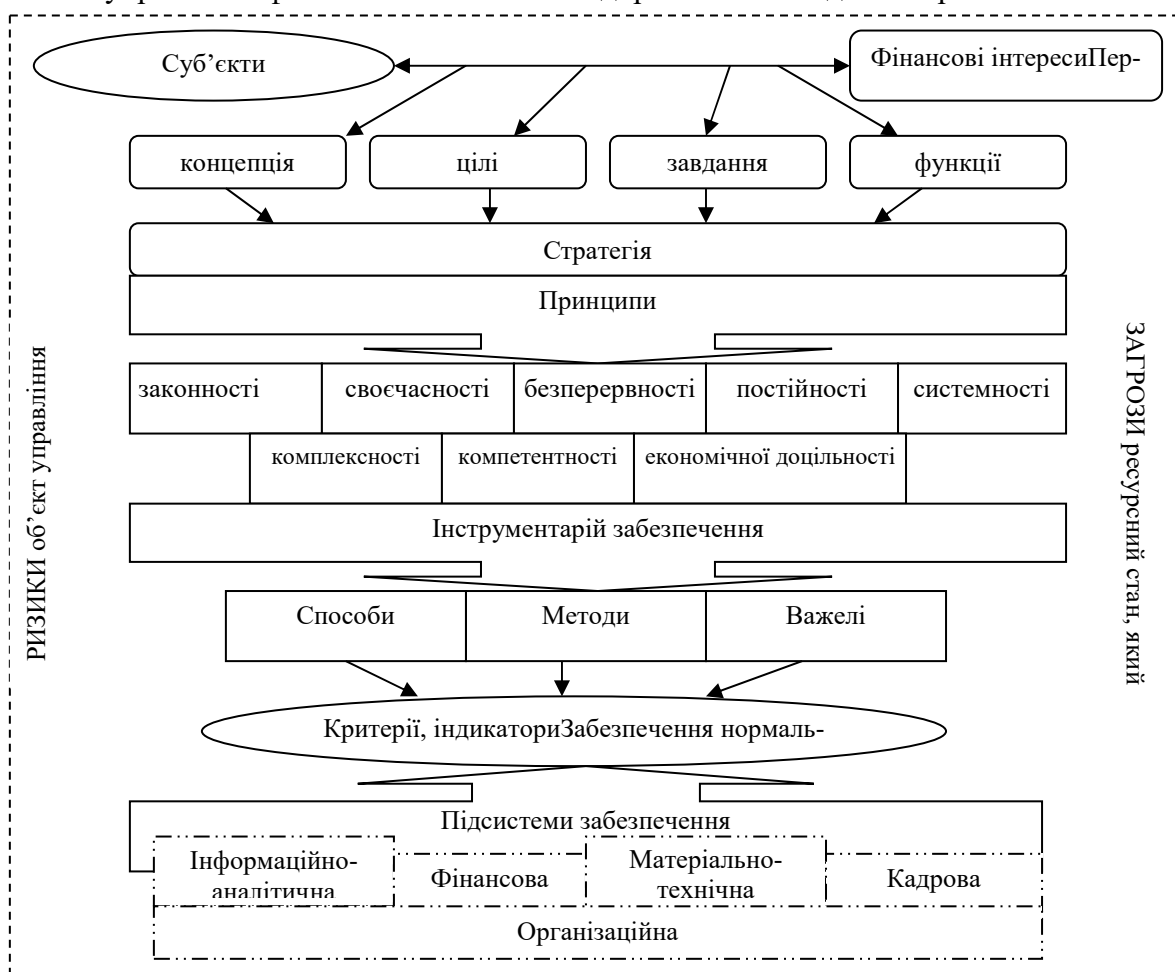

Рис. 5. Основні елементи в системі управління фінансовою безпекою підприємства

Джерело: побудовано авторами.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Водночас інструментарій оцінювання рівня фінансової безпеки включає [10-14]:

- діагностування ключових суб'єктів загроз, механізмів їх функціонування, специфіки впливу на фінансову систему підприємства;
- сукупність механізмів і підходів до виявлення реальних і потенційних загроз фінансової безпеки підприємства.

Дійсно, система забезпечення фінансової безпеки діяльності підприємства – це сукупність спеціальних методів, підходів, механізмів і служб, що забезпечують захист життєво важливих інтересів власників, топменеджменту, персоналу, майна та фінансових ресурсів від внутрішніх та зовнішніх загроз. За сучасних умов провадження фінансових-економічних відносин будь-яким суб'єктом господарювання не є можливим повне нівелювання загроз зовнішнього та внутрішнього середовищ. Але при цьому фактори зовнішнього середовища мають і позитивний вплив на функціонування сучасного підприємства. Наприклад, сучасні трансформації технічного характеру, інноваційні зміни та цифрові інновації, у сукупності позитивно впливають на кінцевий результат функціонування суб'єкта господарювання. Лише за таких перетворень підприємство за рахунок впровадження новацій може швидко адаптуватися до мінливого середовища в умовах жорсткої конкуренції.

Висновки і пропозиції. Насамкінець треба зазначити, що проблема фінансової безпеки залишається актуальною як для дослідження у сфері економіки, так і для практики функціонування підприємств. Кожний суб'єкт господарювання проваджує свою діяльність в економічному середовищі, якому природно притаманні ризики та загрози. За нашими міркуваннями під фінансовою безпекою слід розуміти стан об'єкта в системі його взаємозв'язків з погляду спроможності до самовиживання та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, а також стан захищеності від непередбачуваних і прогнозованих факторів. При цьому фінансова безпека підприємства повинна розглядатися як гармонізація інтересів суб'єкта господарювання в економічному форматі з інтересами інших суб'єктів та здатності до швидкого пристосування до умов мінливого середовища. За таких реалій підприємство повинно підтримувати стабільний рівень свого функціонування та прагнути до досягнення нового рівня розвитку.

Забезпечення фінансової безпеки або підтримання такої системи як мінімум передбачає збереженість її важливих структурних компонентів та забезпечення взаємодії між ними, дотримання певних економічних пропорцій. Існування фінансової системи окремого підприємства характеризується збереженням на визначеному рівні її важливих структуроутворюючих показників, зростання яких сигналізує про підвищення рівня фінансової безпеки окремого суб'єкта.

Список використаних джерел

1. Астаф'єв О. Ю., Астаф'єва К. О. Оцінка фінансової безпеки підприємств з урахуванням етапу його розвитку. *Економіка Крима*. 2012. № 1(38). С. 268–271.
2. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т. 1 : Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
3. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с.
4. Блажевич О. Г., Кирильчук Н. А. Оценка финансовой безопасности предприятия и выявление путей ее повышения. *Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции*. 2016. № 2. С. 40–48.
5. Д'яконова І. І. Фінансова безпека як складова системи стратегічного управління підприємством. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики* : збірник наукових праць. 2013. Вип. 1(14). С. 102–110.
6. Ермакова Э. Р. Научные подходы к определению категории «финансовая безопасность». *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*. 2017. № 9(354). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nauchnye-podhody-k-opredeleniyu-kategorii-finansovaya-bezopasnost>.

7. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія. Київ : Національна академія управління, 2010. 232 с.
8. Кириленко В. І. Інвестиційна складова економічної безпеки : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 232 с.
9. Кириченко О. С. Ключевые финансовые особенности газовой отрасли. *Финансы и управление*. 2019. № 1. С. 1–9.
10. Концептуальні засади формування фінансово-економічної безпеки : монографія / за ред. С. М. Шкарлета. Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2015. 439 с.
11. Орехова К. В. Фінансова безпека підприємства: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. 282 с.
12. Парфентій Л. А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : монографія. Суми : Видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 184 с.
13. Прохорова В. В., Прохорова Ю. В., Кучеренко О. О. Управління економічною безпекою підприємств : монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2010. 282 с.
14. Pogosova M., Medvedev I. Information and methodical support evaluation of the bank financial safety. *Економіка розвитку*. 2013. № 4. С. 76–80.

References

1. Astafiev, O. Yu., & Astafieva, K. O. (2012). Otsinka finansovoyi bezpeky pidpriyemstv z urakhuvannyam etapu yoho rozvytku [Assessment of financial security of enterprises taking into account the stage of its development]. *Економіка Крима – Economy of Crimea*, 1(38), pp. 268–271.
2. Baranovskyi, O. I. (2014). *Filosofitiya bezpeky [Philosophy of security]* (Vols. 2. Vol. 1 Osnovy ekonomichnoyi i finansovoyi bezpeky ekonomichnykh agentiv – Fundamentals of economic and financial security of economic agents). UBS NBU.
3. Baranovskyi, O. I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiya otsinky ta mekhanizmy zabezpechennya) [Financial security in Ukraine (evaluation methodology and support mechanisms)]*. Kyiv National University of Trade and Economics.
4. Blazhevich, O. G., & Kirilchuk, N. A. (2016). Otsenka finansovoy bezopasnosti predpriyatiya i vyyavleniye putey yeye povysheniya [Assessment of the enterprise financial security and the identification of its improvement methods]. *Nauchnyi vestnik: Finansy, banki, investitsii – Scientific bulletin: Finance, banks, investments*, (2), pp. 40–48.
5. Dyakonova, I. I. (2013). Finansova bezpeka yak skladova systemy stratehichnoho upravlinnia pidpriyemstvom [Financial security as a component of the strategic management system of the enterprise]. *Finansovo-kredytna diyalnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 1(14), pp. 102–110.
6. Yermakova, E. R. (2017). Nauchnye podkhody k opredeleniiu kategorii «finansovaia bezopasnost» [Scientific approaches to the definition of the category “financial security”]. *Natsionalnye interesy: priority i bezopasnost – National interests: priorities and security*, (9(354)). <https://cyberleninka.ru/article/n/nauchnye-podkhody-k-opredeleniyu-kategorii-finansovaya-bezopasnost>.
7. Yermoshenko, M. M., & Horyacheva, K. S. (2010). *Finansova skladova ekonomichnoi bezpeky: derzhava i pidpriyemstvo [Financial component of economic security: state and enterprise]*. National Academy of Management.
8. Kyrylenko, V. I. (2005). *Investytsiina skladova ekonomichnoi bezpeky [Investment component of economic security]*. KNEU.
9. Kirichenko, O. S. (2019). Kliuchevye finansovye osobennosti gazovoi otrasli [Key financial features of the gas industry]. *Finansy i upravlenie – Finance and management*, (1), pp. 1–9.
10. Shkarlet, S. M. (Eds.). (2015). *Kontseptualni zasady formuvannia finansovo-ekonomichnoi bezpeky [Conceptual principles of formation of financial and economic security]*. FOP Lukyanenko, V. V. ТПК «Orkhidea».
11. Oriekhova, K. V. (2017). *Finansova bezpeka pidpriyemstva: teoriya, metodolohiya, praktyka [Financial security of the enterprise: theory, methodology, practice]*. DVNZ «Universytet bankivskoi spravy».

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

12. Parfentii, L. A. (2019). *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [Management of financial security of enterprises in conditions of economic instability]*. Vydavnycho-vyrobnyche pidpryyemstvo «Mriia».

13. Prokhorova, V. V., Prokhorova, Yu. V., & Kucherenko O. O. (2010). *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv [Management of economic security of enterprises]*. UkrDAZT.

14. Pogosova, M., & Medvedev, I. (2013). Information and methodical support evaluation of the bank financial safety. *Ekonomika rozvytku – Development economics*, (4), pp. 76–80.

Ткаченко Наталія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, Інститут післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вул. Васильківська, 36, м. Київ, 03022, Україна).

Ткаченко Наталья Владимировна – доктор економічних наук, професор, Інститут післядипломного образования Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ул. Васильковская, 36, г. Киев, 03022, Украина).

Tkachenko Nataliia – Doctor of Economics, Professor, Institute of Postgraduate Education of Taras Shevchenko Kyiv National University (36 Vasilkivska St., Kyiv, 03022, Ukraine).

E-mail: tkachenko_nt@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-4586>

Хуторна Мирослава Емілівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та банківської справи Черкаського навчально-наукового інституту Університету банківської справи (вул. В. Чорновола, 164, м. Черкаси, 18029, Україна).

Хуторна Мирослава Эмильевна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансов и банковского дела Черкаского учебно-научного института Университета банковского дела (ул. В. Черновола, 164, г. Черкассы, 18029, Украина).

Khutorna Myroslava – Doctor of Economics, Associate Professor, Professor of the Department of Finance and Banking of the Cherkasy Educational and Scientific Institute of Banking University (164 Chornovola Str., 18029 Cherkasy, Ukraine).

E-mail: lmiroslava7@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0761-3021>